

УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ ПРО ПРИДБАННЯ ЧАСТКИ В СТАТУТНОМУ (СКЛАДЕНОМУ) КАПІТАЛІ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА У РАЗІ ЙОГО ЗБІЛЬШЕННЯ

У. В. Цікало,
аспірантка кафедри
цивільного права і процесу
Львівського національного
університету імені Івана
Франка

Постановка проблеми. Порядок укладення інвестиційних договорів про придбання частки у разі збільшення статутного (складеного) капіталу товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю, а також повного та командитного товариств законодавством не регламентується. Пунктом «б» ст. 41 та ч. 1 ст. 59 Закону України «Про господарські товариства» [1] зміна розміру статутного капіталу, а також встановлення розміру, форми і порядку внесення учасниками додаткових вкладів віднесені до компетенції зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Однак віднесення цього питання до компетенції загальних зборів вважаємо недостатнім правовим регулюванням відповідних відносин, оскільки, як свідчить судова практика, загальні збори нерідко встановлюють такий порядок збільшення статутного капіталу, яким не враховуються права та інтереси кожного з учасників товариства. Відтак, існує необхідність у уніфікованому підході до вирішення цього питання. Спроба визначити відповідну процедуру здійснена в проекті Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю» (далі – Законопроект) [2]. Що ж до порядку збільшення складеного капіталу повного та командитного товариств, законодавець взагалі не приділив уваги цьому питанню. Очевидно, що учасники (повні учасники) вправі вирішувати його за спільною згодою, однак законодавча регламентація відповідної процедури, на наш погляд, доцільна принаймні з тих міркувань, що вкладники командитного товариства за загальним правилом не беруть участі в управлінні його справами, а отже їхні інтереси потребують правового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам, пов'язаним зі збільшенням статутного (складеного) капіталу господарських товариств, зокрема товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю, повного та командитного товариств, належної уваги не приділили і науковці. В окремих працях наголошується на необхідності законодавчої регламентації порядку зміни статутного (складеного) капіталу товариств цих видів [3, 12], однак, як правило, автори обмежуються лише констатацією наявності такої потреби.

Виділення невирішеної проблеми. Таким чином, невирішеною нині залишається проблема уніфікації процедури збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю, а також складеного капіталу повного та командитного товариств на законодавчому рівні.

Метою статті є визначення оптимальної процедури збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю, складеного капіталу повного та командитного товариства, яка б дозволила враховувати інтереси всіх учасників цих юридичних осіб, та розробка порядку укладення відповідних інвестиційних договорів на основі аналізу законодавства України про господарські товариства, а

В статті проаналізовано положення законодавства України про господарські товариства, а також проекту Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю», на підставі яких сформульовано висновки про доцільність регулювання порядку збільшення статутного (складеного) капіталу товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю, повного та командитного товариств на законодавчому рівні, запропонована процедура укладення відповідних інвестиційних договорів.

Ключові слова: статутний (складений) капітал господарського товариства, придбання частки в статутному (складеному) капіталі, інвестування в статутний (складений) капітал

також положень проекту Закону «Про товариства з обмеженою відповідальністю».

Як випливає з ч. 2 ст. 51 Закону України «Про господарські товариства» [1], установчими документами **товариства з обмеженою відповідальністю** може передбачатися, що внесення додаткових внесків учасниками може впливати на розмір їхніх часток в статутному капіталі. Таке формулювання свідчить про те, що лише статут товариства регулює здійснення його учасниками інвестування шляхом внесення додаткового внеску і збільшення розміру своєї частки. На наш погляд, необхідно виділяти два шляхи інвестування товариства учасником за рахунок додаткового внеску. По-перше, учасник може здійснити додатковий внесок, подавши відповідну заяву товариству. По-друге, ініціатором збільшення статутного капіталу за рахунок залучення додаткових внесків може бути саме товариство в особі його органу – зборів учасників.

Щодо першого випадку вважаємо, що подана учасником заява повинна розглядатись на загальних зборах, які можуть прийняти рішення про залучення або про відмову в залученні додаткового внеску учасника. Очевидно, що при збільшенні частки одного з учасників відбувається перерозподіл (зменшення розміру) часток решти учасників у загальному співвідношенні. У зв'язку з цим обґрунтованим видається положення ч. 6 ст. 19 проекту Закону «Про товариства з обмеженою відповідальністю», згідно з яким таке рішення приймається всіма учасниками товариства одногосно [2]. Шляхом прийняття відповідного рішення, товариство фактично акцентує пропозицію учасника до укладення інвестиційного договору. Такою ж, на наш погляд, повинна бути унормована процедура внесення додаткового внеску третьою особою-інвестором.

Другим варіантом збільшення статутного капіталу шляхом залучення додаткових внесків учасників є прийняття загальними зборами товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю рішення про це, тобто за ініціативою товариства без попереднього подання заяв учасниками. В такому випадку товариство, перш ніж укласти інвестиційні договори, повинно забезпечити своїм учасникам можливість зберегти розміри їхніх часток при збільшенні статутного капіталу. Проектом Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю» це враховано: «Кожен учасник товариства має право внести додатковий вклад, що не перевищує частини (ч. 2 ст. 19) загальної вартості додаткових вкладів, пропорційної розміру частки цього учасника в статутному капіталі товариства» [2]. Водночас у законопроекті, на нашу думку, недостатньо регламентована процедура реалізації учасником свого права на збереження розміру належної йому част-

ки. Так, у ч. 2 ст. 19 передбачено, що додаткові внески учасники можуть здійснити протягом двох місяців з дня прийняття загальними зборами учасників товариства рішення про збільшення статутного капіталу. Однак процедура повідомлення учасників про таку можливість не передбачена. Згідно з ч. 2 ст. 59 Закону України «Про господарські товариства» рішення про встановлення розміру, форми і порядку внесення учасниками додаткових вкладів вважається прийнятим, якщо за нього проголосують учасники, що володіють у сукупності більш як 50 відсотками загальної кількості голосів учасників товариства [1]. В законопроекті кворум для прийняття відповідного рішення збільшений до двох третин голосів. При цьому деякі учасники все ж можуть бути відсутніми на загальних зборах, а відтак, залишитись непоінформованими про прийняте зборами рішення. У зв'язку з цим, після прийняття товариством рішення про збільшення розміру його статутного капіталу шляхом залучення додаткових внесків, вважаємо за доцільне, щоб товариство надсилало письмове повідомлення кожному з його учасників про можливість здійснити додатковий внесок. Таке повідомлення повинно містити відомості, зокрема, про: суму, на яку збільшується розмір статутного капіталу; розмір внеску в межах цієї суми, який дозволить учаснику зберегти розмір його частки в статутному капіталі після збільшення останнього; строк, форму і порядок внесення цього внеску. Вимогу про таке повідомлення, на наш погляд, необхідно передбачити на законодавчому рівні з метою захисту інтересів учасників товариства з обмеженою відповідальністю. На сьогодні, оскільки така норма в українському законодавстві відсутня, доцільно передбачати відповідне положення в статуті товариства.

В межах встановленого рішенням загальних зборів і вказаного в повідомленні строку учасник повинен подати товариству письмову заяву про бажання скористатись своїм правом або про відмову від нього. У разі, якщо в цей строк заява від учасника не надійшла, він повинен вважатись таким, що відмовився від реалізації свого права на внесення додаткового внеску.

Не пізніше місяця з дня закінчення терміну внесення додаткових внесків проект Закону «Про товариства з обмеженою відповідальністю» [2] пропонує затверджувати підсумки внесення додаткових вкладів рішенням загальних зборів (ч. 3 ст. 19). Однак, немає застережень щодо того, щоб після отримання заяв від учасників, а в разі їх неподання окремими учасниками – після спливу строку на їх подання, товариство могло запропонувати учасникам, які подали заяви про здійснення додаткових внесків, збільшити їх в межах суми, що залишилась до інвестування, з можли-

вістю додаткового збільшення розміру своєї частки. Пропозиція учасникам збільшити розмір додаткового внеску, як видається, також повинна здійснюватись шляхом письмового повідомлення, що надсилається товариством. В повідомленні вважаємо за доцільне вказувати відомості про: частину суми, на яку збільшується статутний капітал, що залишилась до інвестування; максимально можливий розмір частки, яку отримає інвестор в обмін на інвестиції у вигляді додаткового внеску в статутний капітал; строк, форму і порядок внесення цього внеску; строк подання заяви про придбання частки. Учасник, який бажає придбати частку, зобов'язаний надіслати товариству відповідну заяву про це в межах строку, вказаного в повідомленні. В заяві необхідно вказувати розмір внеску, який додатково бажає здійснити учасник, в межах суми, що залишилась до інвестування. Рішення про надання згоди на залучення такого внеску загальні збори приймати не повинні, оскільки сума, на яку інвестор збільшує свій внесок, впливає в бік зменшення лише на розмір частки учасника, який не реалізував свого права на збереження розміру частки.

У разі, якщо після реалізації права на збереження розміру частки бажання збільшити додаткові внески виявили кілька учасників, в результаті чого сума запропонованих ними внесків буде перевищувати суму в статутному капіталі, що залишилась до інвестування, вважаємо, що вибір інвесторів повинен здійснюватись на підставі рішення зборів учасників товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю.

Особливості порядку збільшення складеного капіталу **повного та командитного товариств** значною мірою обумовлюються їх видом як юридичних осіб. Адже в таких товариствах, зважаючи на те, що вони є об'єднаннями осіб та майна, ключове значення відводиться особі учасника. У зв'язку з цим, на наш погляд, складений капітал повного та командитного товариств може бути збільшений виключно за спільною згодою всіх його учасників (повних учасників), у зв'язку з чим відсутня потреба повідомляти про відповідне рішення кожного з них окремо. Таке рішення може прийматись як на підставі заяви учасника чи третьої особи про бажання здійснити внесок, так і за ініціативою самого товариства в особі його учасників як органу товариства.

У першому випадку процедура збільшення складеного капіталу може бути аналогічною відповідній процедурі в товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю.

У разі ж прийняття рішення про збільшення складеного капіталу за ініціативою повного чи командитного товариства доцільно вирішувати питання про розмір внеску, який дозволить кожному учаснику (повному учаснику) зберегти роз-

мір його частки у складеному капіталі. На наш погляд, цим же рішенням повинно відбуватись затвердження кандидатур учасників (повних учасників), які здійснюватимуть додаткові внески, та розмірів відповідних внесків за спільною згодою всіх учасників (повних учасників) товариства. Такий підхід пропонуємо у зв'язку з тим, що розмір внеску може впливати на зміну розміру частки учасника (повного учасника) у складеному капіталі, а з ч. 1 ст. 127 Цивільного кодексу України [4], а також з ч. 1 ст. 69 Закону України «Про господарські товариства» [1] чітко впливає висновок про те, що згода учасників (повних учасників) повинна надаватись не лише на прийняття нового учасника (повного учасника) в товариство, але й на зміну розміру частки дійсного учасника (повного учасника). Так, у згаданих нормах зазначено, що учасник повного товариства має право передати свою частку у складеному капіталі чи її частину іншому учасникові товариства або третій особі лише за згодою інших його учасників. У зв'язку з цим вважаємо, що під час затвердження учасників (повних учасників), які бажають здійснити додаткові внески, можливими є обговорення і зміна розміру внеску учасника (повного учасника), запропонованого ним, за спільною згодою всіх учасників (повних учасників) товариства. У рішенні про збільшення розміру складеного капіталу необхідно встановлювати строк, протягом якого учасники (повні учасники) повинні здійснити додаткові внески.

Окремої уваги потребує порядок внесення додаткових внесків вкладниками командитного товариства. Після прийняття рішення про затвердження повних учасників, які будуть здійснювати додаткові внески, а також розмірів їхніх внесків, товариство має забезпечити можливість своїм вкладникам здійснити додаткові вклади у частину складеного капіталу, що залишилась до інвестування. На наш погляд, для інвестування вкладниками товариство повинно надавати частину суми, на яку збільшується складений капітал, пропорційну сукупному розміру часток вкладників у складеному капіталі. Таку норму пропонуємо встановити з метою забезпечення майнових інтересів вкладників шляхом надання їм можливості уникнути зменшення розміру їхніх часток у складеному капіталі. Однак при цьому повним учасникам слід враховувати положення ч. 3 ст. 135 Цивільного кодексу України: «Сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу командитного товариства» [4].

Для дотримання прав вкладників товариство повинно надсилати їм письмові повідомлення, в яких вказувати розмір частки, що пропонується для продажу; розмір, склад, строк та порядок здійснення вкладу до складеного капіталу; строк

подання відповідної заяви. Вкладник, який бажає скористатися своїм правом на здійснення додаткового вкладу, подає у вказаний строк товариству заяву про це. У разі, якщо бажання придбати частку виявили декілька вкладників, пропонуємо встановити правило, аналогічне тому, яке зафіксоване в п. 3 ч. 2 ст. 137 Цивільного кодексу України [4] і в п. «в» ч. 1 ст. 79 Закону України «Про господарські товариства» [1] для випадків придбання вкладниками частки, що відчувається іншим вкладником: зазначена частка розподіляється між ними відповідно до їхніх часток у складеному капіталі товариства. Якщо жоден із вкладників не виявив бажання здійснити додатковий вклад або якщо після внесення вкладів вкладниками певна сума ще залишилась до інвестування, доцільним видається за спільною згодою всіх повних учасників вирішувати питання про те, хто з них і в якому розмірі додатково придбає частку у складеному капіталі.

За такою ж процедурою, на наш погляд, має відбуватись і внесення відповідних змін до інвестиційного (засновницького) договору, які фіксуються в процесі прийняття відповідних рішень.

Висновки та пропозиції. В Законі України «Про господарські товариства» пропонуємо регламентувати порядок здійснення інвестування за

рахунок додаткового внеску в статутний (складений) капітал товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю, а також повного та командитного товариств. Рішення про залучення додаткового внеску в статутний капітал товариства з обмеженою (додатковою) відповідальністю за заявою інвестора повинно прийматись всіма учасниками товариства одногосно. При збільшенні статутного капіталу з ініціативи товариства, останнє повинно забезпечити всім учасникам можливість зберегти розмір частки в статутному капіталі.

Рішення про збільшення розміру складеного капіталу повного та командитного товариств, в тому числі затвердження кандидатур учасників (повних учасників), які здійснюватимуть додаткові внески, а також розмірів їхніх внесків, має прийматись спільно всіма учасниками (повними учасниками).

Для інвестування вкладниками командитне товариство повинно надавати частину суми, на яку збільшується складений капітал, пропорційну сукупному розміру часток вкладників у складеному капіталі. У разі, якщо бажання придбати частку виявили декілька вкладників, зазначена частка розподіляється між ними відповідно до їхніх часток у складеному капіталі товариства.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
2. Про товариства з обмеженою відповідальністю : Проект Закону України № 5507, зареєстрований 30 грудня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>
3. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. – К., 2004. – 36 с.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Цикало У. В. Заключение договоров о приобретении доли в уставном (сложенном) капитале хозяйственного общества в случае его увеличения

В статье проанализированы положения законодательства Украины о хозяйственных обществах, а также Проекта Закона Украины «Об обществах с ограниченной ответственностью», на основании которых сформулированы выводы о целесообразности регулирования порядка увеличения уставного (сложенного) капитала общества с ограниченной (дополнительной) ответственностью, полного и командитного обществ на законодательном уровне. Предложена процедура заключения соответствующих инвестиционных договоров.

Ключевые слова: уставный (сложенный) капитал хозяйственного общества, приобретение доли в уставном (сложенном) капитале, инвестирование в уставный (сложенный) капитал

Tsikalo Ulyana. The conclusion of contracts on share acquisition in a statute fund of an economic partnership in case of its increase

Provisions of Ukrainian legislation about economic partnerships, as well as the Draft Law of Ukraine “About limited liability companies” are analyzed in the article. On their ground conclusions are made according to which the order of the statute fund enlargement in limited (additional) liability companies, full and limited partnerships should be regulated on the legislative level. Procedure of the appropriate contracts conclusion is proposed.

Key words: the statute fund of an economic partnership, share purchase in an economic partnership, investment into the statute fund